خراسان روزنامه صبح ایران
سه‌شنبه ۲۸ فروردین ۱۳۹۷ . ۳۰ رجب ۱۴۳۹ . شماره ۱۹۷۹۷

خانه تاریخی داروغه مشهد که توسط شهرداری مشهد تملک و مرمت شده است، هم اکنون به عنوان یکی از ظرفیت های گردشگری بافت پیرامونی حرم مطهر رضوی شناخته می شود و در تعطیلات نوروزی امسال نیز میزبان بسیاری از زائران و مسافران نوروزی بود. در نوروز امسال حدود ۶۵ هزار نفر از مجموعه تاریخی «خانه داروغه» و حدود ۶۴ هزار نفر از مجموعه تاریخی خانه توکلی در این منطقه مشهد بازدید کرده اند.

احیای ظرفیت های تاریخی گردشگری

گروه فرهنگی
info@khorasannews.com

نگاهی به وضعیت آثار تاریخی در بافت پیرامونی حرم مطهر رضوی
تاریخ در وضعیت هشدار!

وضعیت خانه های تاریخی پیرامون حرم مطهر در شرایط بغرنج و اضطراری قرار دارد. از ۲۷ اثر تاریخی که به ثبت ملی رسیده اند، جز معدودی از خانه ها مانند خانه های داروغه، کرمانی، توکلی و... بقیه در شرایط نامناسبی قرار دارند و به دلایلی از جمله نبود اعتبارات برای تملک و همچنین تمایل نداشتن و همراهی نکردن برخی مالکان در بازسازی آن ها، این آثار ملی به حالت نیمه تخریب در آمده اند. همین روزهاست که در نبود توجه نهادهای ناظر و کمبود بودجه برای تملک آن ها، همین چند خانه باقی مانده هم سرنوشت دیگر خانه ها را پیدا کنند و برای همیشه از نقشه ۷۰۰ هکتاری بافت تاریخی پیرامون حرم پاک شوند و جای آن ها را پاساژها و هتل های لوکس بگیرند. هویت یک شهر علاوه بر فرهنگ و آداب و رسوم مردم آن مرز و بوم، با بافت تاریخی و معماری آن شهر نیز ارتباط دارد. مشهد شهری که سنگ بنای آن در قالب توس و سناباد به چند قرن پیش می رسد، دارای اماکن و خانه های تاریخی زیادی بوده که از این خانه ها، تعداد کمی باقی مانده است.

خانه های تاریخی اطراف حرم مطهر در کنار مضجع شریف امام رضا(ع)، به نوعی نشان دهنده تاریخ و هویت این شهر است. خانه هایی که ساده و بی پیرایه و با درون مایه هایی از طرح های اسلامی و آکنده از آیات قرآنی نقش بسته در سر در آن ها، تاریخ مشهد را روایت می کنند، اما حالا مظلوم و بی دفاع رها شده و جفاهای بسیاری دیده است. کم نیستند از این خانه های تاریخی که توسط برخی مالکان که راغب به نگهداری آن ها نبوده اند یا در سایه کم توجهی مسئولان و پاسکاری پی در پی وظیفه نظارت، تخریب شده اند و به جای این بناها، هتل ها و پاساژهای چند طبقه سر برآورده اند و با نابودی آن ها، هویت این منطقه و حتی هویت شهر آسیب دیده است. به عنوان مثال ۱۲ اثر تاریخی شامل بدنه خیابان نواب، سرای ترکمن ها، خانه حساب، بدنه خیابان شیرازی، دو خانه سبزواری ها، سر در مدرسه باقریه، نمای خانه تقوی، خانه جوان صبور، خانه براتی، سرای فولادکار و خانه زرین زاده به علت اجرای طرح نوسازی توسط مالکان تخریب و تعدادی از این خانه ها نیز به دلیل پافشاری مالکان و ناتوانی اقتصادی متولیان برای تملک، از ثبت ملی خارج شده اند.

■ هویت های فراموش شده

نبود توجه کافی و ناهماهنگی بین دستگاه های مسئول، انتقادهای بسیاری را از سوی فرهنگ دوستان و علاقه مندان به تاریخ برانگیخته و به نوعی با تخریب این خانه ها، هویت تاریخی مشهد نیز دچار خدشه شده است. در این خصوص با «وفا ثابتی» مدیر پایگاه میراث فرهنگی ثامن در بافت پیرامونی حرم مطهر گفت و گو می کنیم. ثابتی از این خانه های تاریخی به عنوان سابقه تاریخی شهر یاد می کند که به نوعی نشان دهنده نوع روابط و تعامل اجتماعی مردم مشهد در قدیم است.

وی معتقد است اگر معماری را یک ظرف در نظر بگیریم، مردم یک شهر، مظروف آن هستند و این دو همواره با هم تعامل داشته اند. نحوه زندگی، نوع معیشت و آداب و رسوم اجتماعی هر عصری در معماری آن شهر رسوخ می کند و به نحوی خود را نشان می دهد برای همین است که معماری جزئی جدانا پذیر از هویت آن شهر محسوب می شود و با مطالعه و پژوهش در آن می توان به بینش و آگاهی از تاریخ آن شهر رسید.

■ ۳ اولویت برای ۲۹۰ اثر واجد شرایط ثبت

ثابتی درباره وضعیت آثار تاریخی واجد شرایط ثبت ملی در این بافت هم گزارشی ارائه می کند: در بافت پیرامونی حرم مطهر خانه های تاریخی متعددی وجود دارند که برخی از آن ها وسیع و حائز ثبت، مرمت و بازسازی هستند و برخی دیگر نیز از جنبه معنوی و مطالعه و پژوهش فرهنگ مشهد، اهمیت دارند. مطابق بند ۴ مصوبه شورای عالی شهرسازی و معماری در تیر ۹۳ با عنوان «کلیات طرح جامع مشهد» شناسایی، احیا و سامان دهی بافت تاریخی پیرامون حرم مطهر به اداره کل میراث فرهنگی و گردشگری خراسان رضوی با همکاری اداره کل راه و شهرسازی و شرکت عمران و به سازی سپرده شد. بعد از این مصوبه، اداره کل میراث فرهنگی تحقیقات خود را در این زمینه آغاز کرد و تاکنون موفق شده ایم ۲۹۰ اثر واجد ارزش را شناسایی کنیم. این تعداد اثر شناسایی شده به یک میزان اولویت و اهمیت ندارند و اداره کل میراث فرهنگی این ۲۹۰ اثر را به سه اولویت تقسیم کرده است. دسته اول خانه های تاریخی هستند که از نظر اهمیت و ارزش، واجد شرایط ثبت در فهرست آثار ملی هستند بنابراین اولین اولویت ما محسوب می شوند. دسته دیگر واجد شرایط پژوهش و مطالعه هستند. به عبارتی خانه های شناسایی شده در این دسته، الزامی به نگهداری ندارند ولی برای مطالعه و پژوهش بیشتر، باید مستندسازی شوند و اگر هم در اجرای طرح های شهری نیازی به بازسازی آن ها باشد، قبلا تمام موارد تاریخی آن ها باید مطالعه و مستندسازی شده باشد. دسته سوم نیز خانه هایی هستند که «قابل نگهداری» هستند. این دسته برای ثبت در آثار ملی نگهداری نخواهند شد بلکه از این بابت نگهداری خواهند شد که اگر ضرورتی برای نوسازی آن ها پیش آید، بتوان آن ها را بازسازی کرد و با مقتضیات معماری امروز آن ها را مطابقت داد و از آن ها استفاده کرد.

■ تخریب خانه های تاریخی در سایه تاخیر و ناهماهنگی ها

در محدود ۷۰۰ هکتاری بافت پیرامونی حرم مطهر تاکنون خانه های تاریخی زیادی بوده اند که ثبت آثار ملی شده اند و تعداد آن ها هم اکنون به ۲۷ اثر می رسد. خانه های تاریخی داروغه، ناظران، توکلی، کرمانی، غفوری، موسوی نژاد، احمدیان، طلایی و... از جمله خانه های تاریخی هستند که به ثبت ملی رسیده اند. از این تعداد، خانه های کمی هستند که شرایط مناسبی دارند و بسیاری از این خانه ها به حال خود رها شده و نیمه مخروبه اند. در تخریب خانه های تاریخی عوامل بسیاری دخیل هستند که یکی از مهم ترین آن ها تاخیر در ثبت ملی خانه های تاریخی و هماهنگ نبودن و توافق نداشتن سازمان ها روی یک برنامه مشترک است. به عنوان مثال در قضیه تخریب مسجد حوض معجردار، این مسجد به جا مانده از دوران صفویه، مدت ها بود که روند ثبت ملی شدن را طی می کرد ولی به دلیل نقص پرونده و مستندات لازم، ثبت آن به درازا کشید و نتیجه اش هم چیزی جز تخریب مسجد نبود. مسئله بعدی ناهماهنگی هایی است که بین دستگاه مجری و ناظر پیش می آید. شهرداری مشهد بر اساس اسناد بالادستی خود به فکر عمران و ساخت و سازهای اطراف حرم است تا خدمت شایسته تری به ۲۵ میلیون زائر سالیانه مشهد بدهد و اداره کل میراث به دنبال اجرای طرح های عمرانی با توجه به به سازی خانه ها و بناهای تاریخی است. به عبارتی شهرداری در گیر و دار «نوسازی» و میراث فرهنگی به دنبال «به سازی» بافت تاریخی اطراف حرم مطهر است. نمود عینی این عبارت را می توان در طرح جامع تفصیلی مشاهده کرد که با وجود تکمیل چند باره آن، باز هم به آن خرده گرفته شده و هنوز هم پروسه تدوین خود را طی می کند. تا زمانی که سازمان های درگیر در بافت تاریخی حرم مطهر، به یک برنامه جامع و هماهنگ در این زمینه دست نیابند، اقدامات مشترک هم امکان پذیر نخواهد بود. نظیر همین قضیه در مهدیه مرحوم عابدزاده پیش آمد و میراث فرهنگی از ثبت آن خودداری کرد و مهدیه با شرط ساخت مجدد عین به عین آن توسط مالک، تخریب شد.

■ دریغ از اجرای مصوبات کمیته ۲۰۱۷

از ۲۹۰ اثر شناسایی شده، کمتر اثری می تواند به هدف مد نظر خود برسد و مرمت و به سازی شود. مواردی مانند کمبود اعتبارات، مقاومت مالکان و هماهنگی نامناسب بین دستگاه های اجرایی مربوط برای بازسازی و مرمت این خانه های تاریخی باعث شده است که این خانه ها وضعیت خوبی نداشته باشند و اکثر با تخریب تدریجی و بی توجهی مواجه شوند. به عنوان مثال در راستای مصوبات مشهد ۲۰۱۷ قرار بود تعداد ۱۴ خانه تاریخی که به ثبت ملی رسیده بودند به تملک درآیند اما تامین نشدن منابع مالی سبب شد هیچ کدام از خانه های مشمول این مصوبه، به تملک در نیایند. جدای از سه خانه داروغه، کرمانی و توکلی که از قبل به تملک درآمده بودند، بقیه خانه های تاریخی این بافت رها و بیشتر از ۲۰ خانه تاریخی نیز تخریب شده اند. علاوه بر این، خانه هایی مانند زرین زاده، اردکانی، سرای ترکمن ها، سرای امیر فخریان و... با شکایت مالکان آن ها از ثبت آثار تاریخی درآمده اند.

■ سرمایه گذاری در خانه های تاریخی تاکنون شکست خورده است

مدیر پایگاه میراث فرهنگی بافت پیرامون حرم با اشاره به این که قانون از مالکان این خانه های قدیمی چندان حمایت نکرده، اذعان می کند: متاسفانه تسهیلات خاصی برای مالکان خانه های قدیمی در نظر گرفته نشده است تا به آن ها برای احیای این بناهای تاریخی و تبدیل آن ها به مکان های گردشگری یا اقامتی سنتی کمک کند. سازمان میراث فرهنگی به دلیل کمبود اعتبارات نمی تواند این خانه ها را تملک کند و دستگاه های دیگر هم در زمینه تملک این خانه ها اقدامات خاصی انجام نداده اند. این شرایط باعث شده است که نه مالک رغبتی برای احیای این خانه ها داشته باشد و نه با تملک آن ها، این خانه های تاریخی در خدمت شهر و بناهای قدیمی شهری قرار گیرد. وی ادامه می دهد: برخی از مالکان خانه های قدیمی در صدد هستند که با حفظ هویت قدیمی و تاریخی این خانه ها، آن ها را به مکان های تاریخی و اقامتی تبدیل کنند، اما موفق نشده اند. مانند مالک خانه ناظران که به اداره میراث مراجعه کرد و مجموعه میراث فرهنگی نیز به شدت از این تصمیم مالک استقبال کرد اما متاسفانه به رغم تلاش های ما، مالک با مشکلات دسترسی به تسهیلات و دریافت وام مواجه شد. در قضیه احیای بافت تاریخی پیرامون حرم آن چه بیشتر از همه خودنمایی می کند، نبود هماهنگی بین سازمان های مربوط و جدی نگرفتن احیای این مجموعه تاریخی است. منافع اقتصادی و با ارزش بودن زمین های این بافت و فرصت تبدیل آن به مجموعه های تجاری و اقامتی مدرن، باعث شده است کمتر کسی راغب باشد روی این خانه های فرسوده اما تاریخی سرمایه گذاری کند و به همین دلیل مالکان این خانه ها که طبق ضوابط می توانند با رعایت کاربری تاریخی آن ها را نوسازی کنند، به دلیل نبود توجیه اقتصادی و تسهیلات بانکی و حمایتی دولتی از این کار خودداری کرده و بنا را به حال خود واگذاشته اند تا تخریب شود. از سوی دیگر اداره میراث هزینه تملیک این خانه های تاریخی را ندارد و دیگر سازمان ها هم بودجه و رغبتی برای خرید این خانه ها ندارند که بر پیچیده شدن این موضوع افزوده است.

ردیف	نام اثر	کاربری	دوره تاریخی	شماره ثبت	تاریخ ثبت	مالکیت (شهرداری، مالک، میراث، شرکت های دولتی و خصوصی و...)
۱	بازار فرش	تجاری	قاجار	۱۳۴۹۹	۸۴/۷/۶	خصوصی
۲	خانه کوزکنانی	حسینیه	قاجار	۹۲۵۲	۸۲/۴/۲۴	خصوصی
۳	نمای خانه قهرمانپور	مسکونی	پهلوی۱	۱۳۳۷۳	۸۴/۵/۲۵	خصوصی
۴	خانه طلایی	مسکونی	پهلوی۱	۱۲۰۶۸	۸۴/۴/۱۲	خصوصی
۵	خانه موسوی	مسکونی	پهلوی۱	۱۲۰۶۶	۸۴/۴/۱۲	خصوصی
۶	خانه موسوی نژاد	مسکونی	پهلوی۱	۱۲۰۷۴	۸۴/۴/۱۲	خصوصی
۷	خانه احمدیان	مسکونی	پهلوی۱	۱۳۳۷۱	۸۴/۵/۲۵	خصوصی
۸	خانه اکبرزاده	مسکونی	قاجار	۱۱۰۱۶	۸۳/۵/۱۷	خصوصی
۹	خانه زرعی	مسکونی	پهلوی۱	۱۳۸۷۳	۸۴/۸/۲۵	خصوصی
۱۰	خانقاه نعمت اللهی	خانقاه	قاجار	۱۰۹۱۴	۸۲/۱۱/۲۷	خصوصی
۱۱	خانه سیدان	مسکونی	قاجار	۱۲۳۷۹	۸۴/۵/۱۱	خصوصی
۱۲	خانه یزدان پرست	مسکونی	پهلوی۱	۱۳۳۶۶	۸۴/۵/۲۵	خصوصی
۱۳	خانه داروغه	مسکونی	قاجار	۶۳۵۷	۸۱/۷/۷	وقفی
۱۴	خانه طلعت موسوی	مسکونی	پهلوی۱	۱۳۳۷۲	۸۴/۵/۲۵	خصوصی
۱۵	خانه امینی	مسکونی	پهلوی۱	۱۲۰۷۵	۸۴/۴/۱۲	خصوصی
۱۶	خانه اردکانی	مسکونی	قاجار	۱۲۳۹۱	۸۴/۵/۱۱	خصوصی
۱۷	گنبدخشتی	بقعه	صفوی	۶۱۶	۴۵/۱۰/۱۷	اوقاف
۱۸	خانه محمدی	مسکونی	پهلوی	۱۳۸۷۹	۸۴/۸/۲۰	خصوصی
۱۹	خانه غفوری	مسکونی	قاجار	۱۲۳۹۳	۸۴/۵/۱۱	شهرداری
۲۰	سرای عزیز اله اف	تجاری	پهلوی۱	۴۰۳۰	۸۰/۷/۱۰	خصوصی
۲۱	مدرسه عباسقلی خان	مدرسه	۱۰۷۷ق	۱۶۱۷	۵۷/۴/۲۶	اوقاف
۲۲	حسینیه رحیمیان	حسینیه	قاجار	۱۱۰۸۸	۸۳/۶/۱۶	خصوصی
۲۳	خانه کرمانی	مسکونی	قاجار	۱۲۳۸۳	۸۴/۵/۱۱	شهرداری
۲۴	خانه ناظران	مسکونی	قاجار	۱۲۳۸۹	۸۴/۵/۱۱	خصوصی
۲۵	خانه امیری	مسکونی	قاجار	۱۲۱۳۲	۸۴/۴/۳۰	خصوصی
۲۶	خانه بلخاست	مسکونی	قاجار	۱۲۳۸۴	۸۴/۵/۱۱	خصوصی
۲۷	خانه توکلی	مسکونی	قاجار	۱۲۳۸۴	۸۴/۵/۱۱	خصوصی
۲۸	آب انبار پایین خیابان	آب انبار	صفوی	در حال ثبت		وقفی

منبع: اداره کل میراث فرهنگی خراسان رضوی

جدول متوسط [شماره ۷۰۹۴]

طراح جدول: مجید شادروح

افقی:
۱-ودیعه-ذره باردار-کارگردان سریال شهریار ۲-ترشی بادمجان-چین و چروک پوست-لوله گیاه-لوبیا روغنی ۳-حرف همراهی-فردوس-فلز گلوله-آماده و درست-ترکه‌ای که از تنه درخت می روید ۴-فرمان-نشان ورزشی-منگال-باند-یادداشت ۵-واجب-تکان-معدن-سنگ طلق ۶-نوبر-بازیگر سریال تاثیریا-پدر شعر نو ۷-قصه گو-درخت انگور-شهری در کشور همسایه-خاتم ۸-طلایه دار اعداد-وسیله چکاندن در اسلحه-حیران-پیدایش-پیروان ۹-فرشته-لقب پادشاهان مغول-دشت-زشت-صد مترمربع ۱۰-فلانی-سرتراش-جراحت-بیم ۱۱-دومین لایه بزرگ جو-خشن-واژه ها اخاذی ۱۶-رود اروپا-ستون خیمه ۱۷-خاک صنعتی-استوار-نارس ۱۸-زادگاه نیما-از حروف یونانی-کشنده بی صدا ۱۹-ضرر-اشاره ۲۰-سلول-شماره ها

عمودی:
۱-کارفرما-اکسیر ۲-پناه-محل تحصیل ۳-زائوترسان-سرها-دفعه ۴-نصف-یواش-جهت ۵-بی سرپرست-از مکیدنی ها ۶-استارت قدیمی-دلیری ۷-پسوند شباهت-خوش باور ۸-تصدیق فرانسوی-اقتضا-آخرین سوره قرآن کریم ۹-پرستار بیگانه-رایحه-محصول صابون ۱۰-گندم سوده-نشانه ۱۱-جعبه خارجی-میوه هندی ۱۲-ضمیر جمع-ظل-همچنین ۱۳-ماه خارج-کمیابی-هنگام استراحت ۱۴-موسس اتحاد جماهیر شوروی-سرگرد سابق ۱۵-استمرار-

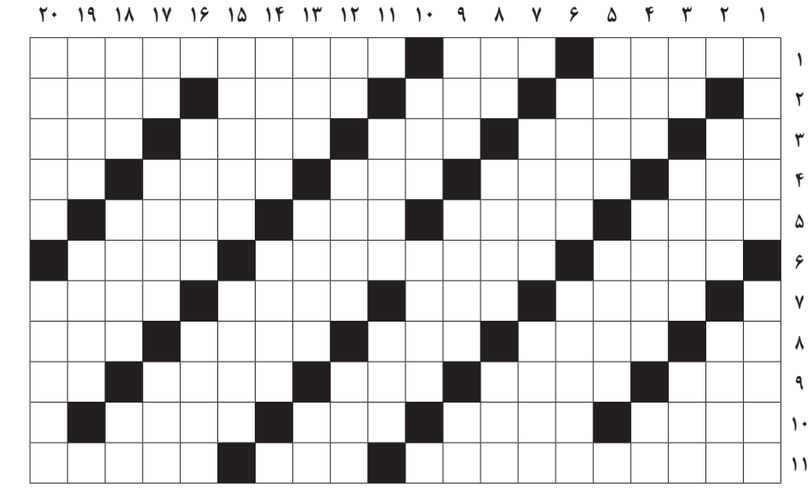

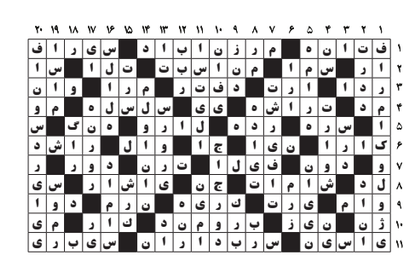

حل جدول شماره ۷۰۹۳

جدول سخت [شماره ۳۰۵]

طراح جدول: بیژن گورانی

افقی: ۱-آدم فقیر و بی چیز در بساط ندارد-کتابی نوشته شهید بهشتی ۲-غذای سنتی و محلی بندرعباس-هیچ کس-گمراه کننده ۳-عمامه-رنگین کمان-معادل فارسی وب سایت-یازده ۴-دست افزار-از شهر های سوماترا-باز را خنثی می کند-راضی و خشنود ۵-بزرگ ترین جشن پاییزی ایرانیان بود-اثر موسیقایی برای دو تکنواز-رشوه خواری ۶-بیهوده-بینی-اسب سرکش-پدر بیژن در شاهنامه-لقب خواجه سرایان ۷-روز رستاخیز-میوه تصفیه کننده خون-طرفداران معاویه در جنگ صفین ۸-اختراع مارکونی-غیر از مورد قبلی-گوشه ای در آواز ابوعطا-نشانی ۹-سفیدآذری-انعکاس صوت و برگشت آن-در بیان علت به کار می رود-گوشه ها ۱۰-دیگ دهان گشاد-گریه فریبکارانه و از روی تزویر-ایالتی در آمریکا ۱۱-یارم چوقدح به دست گیرد/...-ساز استاد محمد موسوی.

عمودی: ۱-شست و شوی سرسری و بدون دقت-جیره غذای روزانه ۲-همسایه بلژیک و آلمان-درختی با گل های خوشه ای خوشبو ۳-اثر مشهور جورج الیوت، بانوی نویسنده انگلیسی-زیاده خواهی ۴-دامن چین دار قدیمی-خبرگزاری جمهوری اسلامی ایران ۵-رسیدن به مقصود-دریا ۶-پیش درآمد آشغال-آهن ربا-خالص ۷-پنبه زن-دیگر ندارد ۸-غرامت-نژاد مردم پرو ۹-بهتر-دیرگدازترین فلز شناخته شده ۱۰-دارای خرابی مختصر-سرگیجه-رنگ موی فوری ۱۱-کتابی درباره رشادت های مردم خرمشهر نوشته سیده اعظم حسینی-از باشگاه های معتبر فوتبال فرانسه-دسته گندم درو شده ۱۲-نخستین رئیس جمهور روسیه پس از فروپاشی شوروی-ماری جوانا ۱۳-پست فطرتی-زشتی ۱۴-گروه محافظان ویژه-ارابه ۱۵-شهری در آلمان-جریان متناوب برق-لقب سلاطین پیشدادی ۱۶-شکلی هندسی-پریشان ۱۷-داوری کردن-پادشاه ۱۸-راهی که به آخر نمی رسد!-غذای محلی شیرین زنجان ۱۹-کوهی در خراسان شمالی-تروتازه ۲۰-درخت جوان-عاطفی.
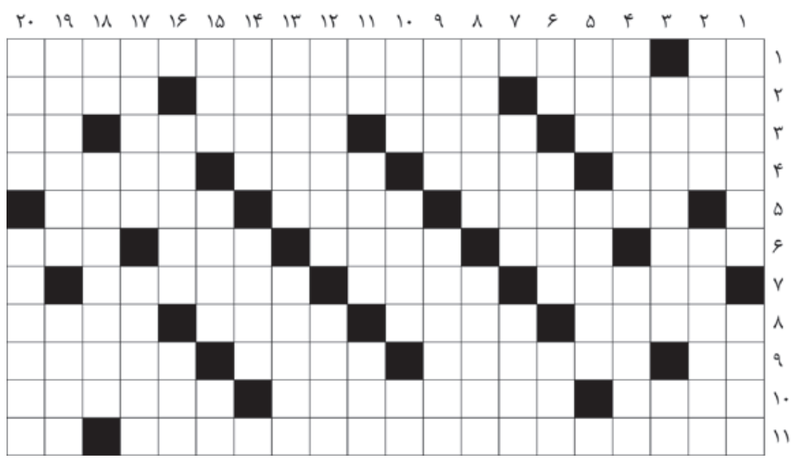
حل جدول شماره ۳۰۴